

การประเมินผลการดำเนินงานคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ ปี 2561 : มุมมองของกลุ่ม
ผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชน

The evaluation of the National Village Health Volunteer competition 2018 –
A public health officer perspectives

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ ปี 2561 โดยใช้ CIPP Model ในกลุ่มผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชน 76 จังหวัด วิธีการเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษา พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับจำนวน 66 คน คิดเป็น ร้อยละ 86.84 ส่วนใหญ่เพศหญิง (ร้อยละ 63.6) ช่วงอายุ 51-60 ปี (ร้อยละ 43.9) ร้อยละ 83.3 ของกลุ่มประชากรศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ร้อยละ 83.3 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และมีงบประมาณเพียงพอ ร้อยละ 50.9 ร้อยละ 80.0 ได้รับความรู้หลักสูตร อสม.เล่มสีม่วง และนำมาใช้ประกอบการดำเนินงานคัดเลือกถึง ร้อยละ 73.4 มีจังหวัดส่งอสม.เข้ารับคัดเลือกครบทุกอำเภอ ร้อยละ 42.4 โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จ 3 อันดับแรก คือผลงานของอสม. มีทันตบุคลากรเป็นพี่เลี้ยง และมีนโยบายด้านการประกวด (ร้อยละ 47.0, 30.3 และ 9.1 ตามลำดับ) ด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.25$, S.D = 0.61) ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.24$, S.D = 0.55) ด้านกระบวนการดำเนินโครงการภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.48$, S.D = 0.46) ด้านผลลัพธ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.36$, S.D = 0.60) ภาพรวมพึงพอใจระดับมาก ($\bar{x} = 3.32$, S.D = 0.59)

การคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพเป็นสาขาใหม่เจาะจงสุขภาพช่องปากและฟัน เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ อสม. แต่ด้วยจำนวนข้อและรายละเอียดที่มากของเกณฑ์การประเมิน ทำให้ อสม. มีความสนใจสมัครน้อย รวมทั้งพี่เลี้ยงยังขาดความพร้อมและคณะกรรมการอาจเข้าใจหลักเกณฑ์ไม่ตรงกัน ข้อเสนอแนะ กรมอนามัย ควรผลักดันให้ทันตบุคลากรตระหนักในการคัดเลือก 2) ควรลงพื้นที่ดูผลงานและนวัตกรรม และควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเขตสุขภาพ/ภาค

คำสำคัญ : อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ, การประเมินโครงการ CIPP Model

1. ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) การประเมินผลการคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ ปี 2561 : มุมมองของกลุ่มผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชน (ภาษาอังกฤษ) The evaluation of the National Village Health Volunteer competition 2018 – A public health officer perspectives
2. ชื่อผู้วิจัย หรือคณะผู้วิจัย นางสาวเดือนเพ็ญ สาคร , นางสาวเขมณัญญ์ เชื้อชัยทัศน์
ชื่อหน่วยงาน สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย มือถือ 08-4649-5249
3. ชื่อผู้นำเสนอผลงาน นางสาวเดือนเพ็ญ สาคร ชื่อหน่วยงาน สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย
มือถือ 08-4649-5249
4. **บทคัดย่อ** (เนื้อหาสำคัญ เอาเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น ระบุตัวเลขสถิติเฉพาะที่สำคัญ ใช้ภาษารัดกุม ความยาวไม่เกิน 15 บรรทัด (300 ตัวอักษร) ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ วิธีและวิธีการ ผลและวิจารณ์ หรือข้อเสนอแนะ โดยมีคำสำคัญ (keywords) วางไว้ท้ายบทคัดย่อ)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ ปี 2561 โดยใช้ CIPP Model ในกลุ่มผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชน 76 จังหวัด วิธีการเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษา พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับจำนวน 66 คน คิดเป็น ร้อยละ 86.84 ส่วนใหญ่เพศหญิง (ร้อยละ 63.6) ช่วงอายุ 51-60 ปี (ร้อยละ 43.9) ร้อยละ 83.3 ของกลุ่มประชากรศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ร้อยละ 83.3 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และมีงบประมาณเพียงพอ ร้อยละ 50.9 ร้อยละ 80.0 ได้รับคู่มือหลักสูตร อสม.เล่มสีม่วง และนำมาใช้ประกอบการดำเนินงานคัดเลือกถึง ร้อยละ 73.4 มีจังหวัดส่งอสม.เข้ารับคัดเลือกครบทุกอำเภอ ร้อยละ 42.4 โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จ 3 อันดับแรก คือผลงานของอสม. มีทันตบุคลากรเป็นพี่เลี้ยง และมีนโยบายด้านการประกวด (ร้อยละ 47.0, 30.3 และ 9.1ตามลำดับ) ด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.25$, S.D = 0.61) ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.24$, S.D = 0.55) ด้านกระบวนการดำเนินโครงการภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.48$, S.D = 0.46) ด้านผลลัพธ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.36$, S.D = 0.60) ภาพรวมพึงพอใจระดับมาก ($\bar{x} = 3.32$, S.D = 0.59)

การคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพเป็นสาขาใหม่เจาะจงสุขภาพช่องปากและฟัน เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ อสม. แต่ด้วยจำนวนข้อและรายละเอียดที่มากของเกณฑ์การประเมิน ทำให้อสม.มีความสนใจสมัครน้อย รวมทั้งพี่เลี้ยงยังขาดความพร้อมและคณะกรรมการอาจเข้าใจหลักเกณฑ์ไม่ตรงกัน ข้อเสนอแนะ กรมอนามัย ควรผลักดันให้ทันตบุคลากรตระหนักในการคัดเลือก 2) ควรลงพื้นที่ดูผลงานและนวัตกรรม และควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเขตสุขภาพ/ภาค

คำสำคัญ : อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ, การประเมินโครงการ CIPP Model

5.บทนำและวัตถุประสงค์ (กล่าวถึงความสำคัญของปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ของการศึกษา/วิจัย อย่างรัดกุมและได้ใจความ)

บทนำ

กระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายที่จะให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและพัฒนาระบบสุขภาพ จึงได้นำรายงานสาธารณสุขมูลฐานมาเป็นกลวิธีหลักในการพัฒนาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524) เป็นต้นมา โดยสนับสนุนให้มีการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ และส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของชุมชนเอง ซึ่งมีตัวจักรสำคัญในการดำเนินงาน คือ ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่อมาในปี 2535 ได้มีการยกระดับอาสาสมัครสาธารณสุขให้มีเพียงระดับเดียวคือ อสม. ที่ต่างเสียสละแรงกายแรงใจ เวลา และทุนทรัพย์ในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านให้สามารถพึ่งตนเองได้ ถึงแม้จะไม่มีค่าตอบแทน⁽¹⁾

ด้วยเหตุนี้ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้เห็นคุณค่าและความสำคัญ และยอมรับว่าอาสาสมัครสาธารณสุข คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชน (Change Agent) และสามารถช่วยให้ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น ปัจจุบัน ปี 2561 มี อสม.ทั่วประเทศ 1,051,190คน⁽²⁾ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม เช่น การดูแลแม่และเด็ก การดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง ผู้ป่วยโรคเรื้อรังในชุมชน ตลอดจนเฝ้าระวังโรคในชุมชน เป็นต้น กระทรวงสาธารณสุขได้พยายามทุกวิถีทางที่จะให้การยกย่องเชิดชูเกียรติ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน โดยเริ่มให้มีการประกวด ผสส. อสม.ครั้งแรกตั้งแต่ปี 2530 โดยในช่วงแรก

ได้จัดการประกวดขึ้นแบบปีเว้นปีจนถึงปี 2536 ต่อมาภายหลังก็ได้ผลักดันให้วันที่ 20 มีนาคม เป็น “วันอาสาสมัครสาธารณสุขแห่งชาติ”⁽¹⁾ และจัดงานทุกปี

กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบงานสาธารณสุขมูลฐานของประเทศ มีเป้าหมายและมีการบริหารจัดการแบบองค์รวมภายใต้หลักการสุขภาพเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชน และใช้หลักการ **การสร้างสุขภาพนำการซ่อมสุขภาพ** มีภารกิจในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายให้เกิดการจัดการระบบสุขภาพชุมชน เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองด้านสุขภาพของประชาชน⁽³⁾ และรับผิดชอบต่อโครงการเสริมสร้างความเป็นเลิศด้านการจัดการสุขภาพชุมชนของ อสม. เพื่อคัดเลือก อสม. ดีเด่นระดับจังหวัด เขตสุขภาพ ภาค และชาติ และเพื่อประเมินผลงานของ อสม. ดีเยี่ยมและดีเยี่ยมอย่างยิ่งตามหลักเกณฑ์ฯ เพื่อเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ และนำผลงานอันเป็นเลิศด้านการจัดการสุขภาพชุมชนของ อสม. มาจัดทำคลังความรู้แนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ และนวัตกรรมต่างๆที่เกิดขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานของ อสม. เป็นแบบอย่างการจัดการสุขภาพในชุมชนครอบคลุมทุกชุมชนในประเทศในวันอสม.แห่งชาติ

เดิมการคัดเลือก อสม. ดีเยี่ยม 10 สาขา จนกระทั่งเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2560 คณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกลาง กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขมีมติเห็นชอบให้เพิ่มสาขาคัดเลือก อสม. ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ เป็นสาขาหลักที่ 11 โดยให้เริ่มดำเนินการคัดเลือกอสม. ดีเด่น ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2561 เป็นต้นไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานคัดเลือก อสม. ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพในกลุ่มเป้าหมายผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชน ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานกับ อสม. เป็นที่เลื่อง เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการดำเนินงานคัดเลือก อสม. ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพเป็นอย่างมาก เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ทราบถึงปัญหาอุปสรรค นำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาการคัดเลือก อสม. ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา ประเมินผลการดำเนินงานคัดเลือก อสม. ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ ปี 2561

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาในกลุ่มผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชน ในสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด จำนวน 76 จังหวัดๆ ละ 1 คน รวม จำนวน 76 คน โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) วิธีการศึกษา ส่งแบบสอบถามออนไลน์ ในกรู๊ปไลน์และโทรศัพท์ ระยะเวลาดำเนินงานเดือน มิถุนายน 2561- เมษายน 2562

(หมายเหตุ : ไม่รวมกรุงเทพมหานคร เนื่องจากประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องหลักเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านดีเด่น ปี 2561 ได้กำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นสาขาพิเศษ แยกต่างหากจากสาขาหลักทั้ง 11 สาขา ซึ่งมีสาขาทันตสุขภาพเป็นสาขาที่ 11 ดังนั้นเกณฑ์การคัดเลือกจึงเลือกเฉพาะในส่วนสาขาหลักเท่านั้นไม่มีกรุงเทพมหานครรวมอยู่ด้วย)

คำจำกัดความและนิยามศัพท์เฉพาะ

1. **อสม. ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ**⁽⁴⁾ หมายถึง การดำเนินการของ อสม. ในด้านทันตสุขภาพให้แก่ตนเองและประชาชน โดยสามารถบ่งบอกถึงสาเหตุของโรค ความผิดปกติที่เกิดขึ้นในช่องปากและปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาโรคในช่องปากได้ ตระหนักถึงการส่งเสริม ป้องกัน ควบคุม ดูแล ทันตสุขภาพของตนเองและประชาชน โดยมีพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารและใช้ผลิตภัณฑ์ทันตสุขภาพที่เหมาะสม ถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน สามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างการมีส่วนร่วม ผลักดันและสนับสนุนการควบคุมปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อทันตสุขภาพ สามารถจัดการสิ่งแวดล้อมที่เป็นสาเหตุของปัญหาและ

ทำให้เกิดความผิดปกติที่ทำให้เกิดโรคในช่องปากได้ เช่น ลดปัจจัยเสี่ยงในการบริโภคอาหารหวาน การดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ ฯลฯ ที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อโรคในช่องปาก ทำให้เกิดโรคฟันผุ โรคเหงือกอักเสบ และโรคปริทันต์ สามารถตรวจเฝ้าระวัง ประเมินกลุ่มเสี่ยง ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ผลิตภัณฑ์ทางด้านทันตสุขภาพ โดยมีส่วนผลักดันให้มีผลิตภัณฑ์ทางด้านทันตสุขภาพที่เหมาะสม สามารถให้คำปรึกษา แนะนำ และส่งต่อประชาชนไปรับบริการเพื่อป้องกัน แก้ไข รักษาและฟื้นฟู โรคในช่องปากของประชาชนในชุมชนได้ ทั้งนี้เพื่อการบรรลุซึ่งทันตสุขภาพที่เหมาะสม

2. การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินงานโครงการ โดยนำมาใช้เป็นสารสนเทศในการตรวจสอบเป้าหมาย มีการประเมิน 4 ด้าน (Stufflebeam's CIPP Model) คือ บริบทหรือสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต

3. การประเมินบริบท (Context Evaluation) ได้แก่ สอดคล้องกับนโยบายการสาธารณสุขมูลฐานของกระทรวงสาธารณสุข สอดคล้องกับยุทธศาสตร์งานทันตสาธารณสุข ตอบสนองและแก้ปัญหาทันตสาธารณสุขในพื้นที่ และทันตบุคลากรรู้และเข้าใจ วัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงานคัดเลือก อสม.ดีเด่น

4. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) ได้แก่ การประเมินความพร้อมและความเหมาะสมในด้านบุคลากร คณะทำงาน ความพร้อมในการคัดเลือก อสม. งบประมาณ และความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ

5. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ได้แก่ การชี้แจงการคัดเลือก การควบคุม กำกับติดตาม กระบวนการคัดเลือก กระบวนการตัดสิน เกณฑ์การตัดสิน

6. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ได้แก่ ตอบสนองแก้ปัญหาทันตสุขภาพในระดับชุมชน กระตุ้นและให้กำลังใจ อสม.ปฏิบัติงาน อสม.ดูแลช่องปากได้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง อสม.และทันตบุคลากร ช่วยค้นหา คัดเลือก อสม.ที่มีความรู้ความสามารถด้านทันตสุขภาพ และมีคุณภาพได้อย่างแท้จริง และความพึงพอใจในภาพรวม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำผลการประเมินมาพัฒนาคู่มืออบรมหลักสูตรอสม.เชี่ยวชาญ สาขาทันตสุขภาพ
2. พัฒนาเกณฑ์และแนวทางการคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ
3. พัฒนาระบบการคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ

6.วิธีการศึกษา (อธิบายรูปแบบการศึกษา กำหนดกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล/สถิติที่ใช้)

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อประเมินผลการคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ ปี 2561 ดำเนินการวิจัยโดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. ประชากร
2. ตัวแปรที่ศึกษา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทั่วประเทศ จำนวน 76 คน โดยการประสานงานทาง online และโทรศัพท์

ตัวแปรที่ศึกษา

ผู้วิจัยเลือกใช้โมเดล CIPP ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ซึ่งจะประเมินความสอดคล้องของโครงการในด้านต่างๆ ดังนี้

1.การประเมินบริบท (Context Evaluation) ได้แก่ สอดคล้องกับนโยบายการสาธารณสุขมูลฐานของกระทรวงสาธารณสุข สอดคล้องกับยุทธศาสตร์งานทันตสาธารณสุข ตอบสนองและแก้ปัญหาทันตสาธารณสุขในพื้นที่ และทันตบุคลากรรู้และเข้าใจ วัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงานคัดเลือก อสม.ดีเด่น

2.การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) ได้แก่ การประเมินความพร้อมและความเหมาะสมในด้านบุคลากร คณะทำงาน ความพร้อมในการคัดเลือก อสม. งบประมาณ และความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ

3.การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ได้แก่ การชี้แจงการคัดเลือก การควบคุมกำกับติดตาม กระบวนการคัดเลือก กระบวนการตัดสินใจ เภณท์การตัดสินใจ

4.การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ได้แก่ ตอบสนองแก้ปัญหาทันตสุขภาพในระดับชุมชน กระตุ้นและให้กำลังใจ อสม.ปฏิบัติงาน อสม.ดูแลช่องปากได้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง อสม.และทันตบุคลากร ช่วยค้นหา คัดเลือก อสม.ที่มีความรู้ความสามารถด้านทันตสุขภาพ และมีคุณภาพได้อย่างแท้จริง และความพึงพอใจในภาพรวม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน จำนวน 42 ข้อ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป	จำนวน 4 ข้อ
ส่วนที่ 2 การรับรู้/การมีส่วนร่วม	จำนวน 7 ข้อ
ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของโครงการ 4 ด้าน	จำนวน 26 ข้อ
ส่วนที่ 4 แนวทางในการพัฒนา	จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ของ Likert Scale

ใช้ระดับคะแนนมากที่สุด	ค่าคะแนนเท่ากับ 4
ใช้ระดับคะแนนมาก	ค่าคะแนนเท่ากับ 3
ใช้ระดับคะแนนน้อย	ค่าคะแนนเท่ากับ 2
ใช้ระดับคะแนนน้อยที่สุด	ค่าคะแนนเท่ากับ 1

เกณฑ์การแปลความหมายคะแนน (Rating scale) 4 ระดับ ใช้เกณฑ์การแปลผลในการแบ่งระดับคะแนนเฉลี่ยเป็นตัวชี้วัด โดยกำหนดช่วงในการวัดเท่ากัน ดังนี้

ค่าเฉลี่ยรายข้อ	3.51 - 4.00	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรายข้อ	2.51 - 3.50	หมายถึง เห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ยรายข้อ	1.51 - 2.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
ค่าเฉลี่ยรายข้อ	1.00 - 1.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือขึ้นเอง โดยมีขั้นตอนในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดองค์ประกอบของการประเมินโครงการและแบบประเมิน
2. สร้างแบบสอบถามตามขอบเขตของเนื้อหา ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบความเหมาะสมเนื้อหา และความครอบคลุมเรื่องและประเด็นที่ต้องการศึกษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์
3. ส่งแบบประเมินผลให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (ทพญ.ศรีสุดา ลีละศิธร ทันตแพทย์เชี่ยวชาญ สุวิภา อนันต์ธนสวัสดิ์ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ และอาจารย์นิวัฒน์ วงศ์ใหญ่ อาจารย์ภาควิชาอนามัยชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด) พิจารณาความตรงและความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาและความคาดหวังและปรับปรุง โดยยอมรับค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item-objective congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.6 ผลการพิจารณา =0.89
4. ทดลองใช้แบบสอบถามและทดลองใช้แบบประเมินผลวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น โดยยอมรับค่าตั้งแต่ร้อยละ 80

การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ โดยส่ง Link แบบสอบถามให้กลุ่มเป้าหมาย แบบสอบถามการประเมินผลการคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ ปี 2561 ของ ผู้รับ ผิด ช อบ ง า น สุ ข ภ า พ ภ า ค ป ร ะ ช า ช น ใน ร ะ ด บ จั ง ห ว ด ท ั ว ป ร ะ เ ท ศ <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSd2fwLWCZs2O6-4JSPicBI0Fn2zBINM7rTsGN5kWalajCGAcQ/viewform>
2. การประเมินผลแบบออนไลน์ อาสาสมัครเป็นผู้พิมพ์คำตอบซึ่งจะถูกนำไปประมวลผลโดยตรง คณะวิจัยไม่ต้องลอกข้อมูลมาใส่ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์อีกครั้ง จึงลดโอกาสที่ข้อมูลจะคลาดเคลื่อนไปจากคำตอบของอาสาสมัคร นำแบบสอบถามทั้งหมดมาจัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส ตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่(Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{x})และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหาและจัดกลุ่ม

จริยธรรมในการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยกรมอนามัย สำนักคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รหัสโครงการวิจัย 254 เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2561 เพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลการรวบรวมข้อมูลจนกระทั่งการนำเสนอข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ให้ข้อมูลชี้แจงวัตถุประสงค์ในการศึกษา ขั้นตอนการเก็บข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างรับทราบ การนำเสนอข้อมูลทั้งหมดจะนำเสนอในภาพรวม ข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บเป็นความลับ และเมื่อกลุ่มตัวอย่างยินยอมให้ข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้ให้ข้อมูลจะกดส่งข้อมูลที่อยู่ในหน้าสุดท้ายเป็นการยินยอมให้ข้อมูล

7. ผลการศึกษา (อธิบายผลการศึกษาที่สำคัญ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา/วิจัยอย่างรัดกุมและได้ใจความ)

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไป

ผลการศึกษาพบว่า ผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 63.6 และเพศชายร้อยละ 36.4 มีอายุอยู่ระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 43.9 รองลงมาเป็นกลุ่มอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 30.3 และกลุ่มอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 16.7 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นตำแหน่งนักวิชาการสาธารณสุข ร้อยละ 87.9 และตำแหน่งอื่นๆ ได้แก่ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน เจ้าหน้าที่งานทันตสาธารณสุข และเจ้าหน้าที่งานสาธารณสุข เป็นต้น ร้อยละ 12.1 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่าน Google forms ในภาพรวมประเทศ 76 จังหวัด พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนแต่ละจังหวัดทั้งสิ้นจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 86.84 ส่วนความครอบคลุมของการตอบแบบสอบถาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างครบ 12 ศูนย์เขต คิดเป็นร้อยละ 100

2. การรับรู้/ การมีส่วนร่วม

การรับรู้/การมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมโดยการมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานร้อยละ 83.3 เป็นที่ปรึกษา/ชี้แจงกระบวนการ/เกณฑ์การคัดเลือกร้อยละ 40.9 เป็นกรรมการคัดเลือกร้อยละ 18.2 และอื่นๆ ได้แก่ เป็นผู้จัดการประกวด เป็นพี่เลี้ยงให้ อสม. และผู้รับผิดชอบงาน/โครงการ เป็นต้น ร้อยละ 9.1 ในส่วนการได้รับการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานในการคัดเลือก อสม. ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับ ร้อยละ 83.3 และไม่ได้รับ ร้อยละ 13.6 โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (สบส.) ร้อยละ 56.1 จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ร้อยละ 48.5 และจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น เงินบำรุงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เป็นต้น ร้อยละ 4.5 สำหรับความเพียงพอของงบประมาณที่ได้รับ พบว่า ส่วนใหญ่เพียงพอ ร้อยละ 50.9 ไม่เพียงพอ ร้อยละ 43.6 และไม่แน่ใจ/ไม่ทราบ ร้อยละ 5.5 โดยงบประมาณที่คิดว่าเพียงพอ ส่วนใหญ่คิดว่าควรอยู่ระหว่าง 10,000 – 30,000 บาท ร้อยละ 79.2 และ ระหว่าง 30,001 – 100,000 บาท ร้อยละ 12.5 ในส่วนคู่มือหลักสูตรการอบรม อสม.เชี่ยวชาญ ด้านทันตสุขภาพ (เล่มสีม่วง) พบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่ได้รับคู่มือ ร้อยละ 80.0 ไม่ได้รับคู่มือ ร้อยละ 13.8 และไม่ทราบ ร้อยละ 6.2 ตามลำดับ คู่มือที่ได้รับส่วนใหญ่นำมาใช้ประกอบการดำเนินงานคัดเลือก ร้อยละ 73.4 และไม่ได้ใช้ ร้อยละ 26.6 เหตุผลที่ไม่ใช้คู่มือ ส่วนใหญ่เป็นเพราะไม่ได้รับคู่มือ ร้อยละ 35.3 ไม่ทราบว่าคู่มือ ร้อยละ 23.5 และใช้เกณฑ์การคัดเลือกจาก กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (สบส.) ร้อยละ 11.8 ตามลำดับ จังหวัดในความรับผิดชอบมี อสม. เข้ารับการคัดเลือกครบทุกอำเภอหรือไม่ ส่วนใหญ่ไม่ครบ ร้อยละ 57.6 ครบทุกอำเภอ ร้อยละ 34.8 และไม่แน่ใจ ร้อยละ 4.5

สำหรับปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลให้โครงการการคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพปี 2561 ประสบผลสำเร็จ ส่วนใหญ่ตอบว่า ปัจจัยด้านผลงานของอสม. ร้อยละ 47.0 รองลงมาด้านทันตบุคลากร (พี่เลี้ยง) ร้อยละ 30.3 และด้านนโยบาย ด้านความต้องการประกวดของ อสม. เท่ากัน ร้อยละ 9.1 ตามลำดับ

3. การประเมินผลโครงการ

ความคิดเห็นต่อโครงการของกลุ่มตัวอย่างด้านบริบทโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.25$, S.D = 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เป็นโครงการที่สอดคล้องโดยตรงกับนโยบายสาธารณสุขมูลฐานของกระทรวงสาธารณสุข มีค่าสูงที่สุด ($\bar{x} = 3.38$, S.D = 0.60) รองลงมาเป็นโครงการที่สอดคล้องโดยตรงกับยุทธศาสตร์ การพัฒนางานทันตสาธารณสุขของจังหวัด ($\bar{x} = 3.32$, S.D = 0.61) และเป็นโครงการ

ที่จังหวัดให้ความสำคัญในการดำเนินการคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ ($\bar{x} = 3.32$, S.D = 0.73) ตามลำดับ (ดังตารางที่1)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง ที่มีความคิดเห็นต่อโครงการ ด้านบริบท

ความคิดเห็นต่อโครงการ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{x}	S.D	แปลผล
1.ด้านบริบท			
1.1 เป็นโครงการที่สอดคล้องโดยตรงกับนโยบายสาธารณสุข มูลฐานของกระทรวงสาธารณสุข	3.38	0.60	มาก
1.2 เป็นโครงการที่สอดคล้องโดยตรงกับยุทธศาสตร์ การพัฒนางานทันตสาธารณสุขของจังหวัด	3.32	0.61	มาก
1.3 เป็นโครงการที่จังหวัดให้ความสำคัญในการดำเนินการคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ	3.32	0.73	มาก
1.4 เป็นโครงการที่ตอบสนอง/แก้ปัญหาทันตสุขภาพในระดับพื้นที่	3.25	0.74	มาก
1.5 เป็นโครงการที่ทันตบุคลากรในจังหวัด รู้และเข้าใจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน แนวทางและ หลักเกณฑ์การคัดเลือก	3.11	0.79	มาก
รวม	3.25	0.61	มาก

ความคิดเห็นต่อโครงการของกลุ่มตัวอย่างด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.24$, S.D = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า จังหวัดมีการจัดตั้ง คณะทำงานประสานงาน การคัดเลือก อสม.ดีเด่น อย่างชัดเจน มีค่าสูงที่สุด ($\bar{x} = 3.64$, S.D = 0.52) รองลงมาองค์ประกอบของคณะทำงานมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.52$, S.D = 0.53) และจังหวัดมีความพร้อม ในการสรรหาและส่ง อสม.เข้ารับการศึกษาคัดเลือก ($\bar{x} = 3.38$, S.D = 0.70) ตามลำดับ (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง ที่มีความคิดเห็นต่อโครงการด้าน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการ

ความคิดเห็นต่อโครงการ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{x}	S.D	แปลผล
2.ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการ			
2.1 จังหวัดมีการจัดตั้งคณะทำงานประสานงาน การคัดเลือก อสม.ดีเด่น อย่างชัดเจน	3.64	0.52	มากที่สุด
2.2 องค์ประกอบของคณะทำงานมีความเหมาะสม	3.52	0.53	มากที่สุด
2.3 จังหวัดมีความพร้อมในการสรรหาและส่ง อสม. เข้ารับการคัดเลือก	3.38	0.70	มาก
2.4 เป็นโครงการที่ได้รับความร่วมมือและผลักดันจากหลาย หน่วยงาน ได้แก่ ส่วนกลาง จังหวัดสสจ. สสอ. รพช. รพ.สต.	3.09	0.82	มาก
2.5 เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่าง พอเพียง และเหมาะสม	2.58	0.91	มาก
รวม	3.24	0.55	มาก

ความคิดเห็นต่อโครงการของกลุ่มตัวอย่างด้านกระบวนการดำเนินโครงการโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.48, S.D = 0.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กระบวนการคัดเลือกมีการกำหนดขั้นตอน รายละเอียดการประกวดอย่างเป็นระบบชัดเจน มีค่าสูงที่สุด ($\bar{x} = 3.61, S.D = 0.49$) รองลงมา จังหวัดชี้แจงการคัดเลือก อสม.ดีเด่น ให้พื้นที่ทราบอย่างชัดเจน ตามแนวทางและหลักเกณฑ์การคัดเลือกและการประเมินผลงาน อสม.ดีเด่น อสม.ดีเยี่ยม อสม.ดีเยี่ยมอย่างยิ่ง สาขาทันตสุขภาพ ที่กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ปี 2560 จัดทำขึ้น และท่านมีการติดตาม กำกับ ดูแล การคัดเลือก อสม.ดีเด่น อย่างชัดเจน ($\bar{x} = 3.52, S.D = 0.56$) ในระดับที่เท่ากันตามลำดับ (ดังตารางที่ 3) ตารางที่ 3 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง ที่มีความคิดเห็นต่อโครงการด้านกระบวนการดำเนินโครงการ

ความคิดเห็นต่อโครงการ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{x}	S.D	แปลผล
3. ด้านกระบวนการดำเนินโครงการ			
3.1 จังหวัดชี้แจงการคัดเลือก อสม.ดีเด่น ให้พื้นที่ทราบอย่างชัดเจน ตามแนวทางและหลักเกณฑ์การคัดเลือกและการประเมินผลงาน อสม.ดีเด่น อสม.ดีเยี่ยม อสม.ดีเยี่ยมอย่างยิ่ง สาขาทันตสุขภาพ ที่กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ปี 2560 จัดทำขึ้น	3.52	0.56	มากที่สุด
3.2 ท่านมีการติดตาม กำกับ ดูแล การคัดเลือก อสม.ดีเด่น อย่างชัดเจน	3.52	0.56	มากที่สุด
3.3 กระบวนการคัดเลือกมีการกำหนดขั้นตอน รายละเอียดการประกวดอย่างเป็นระบบชัดเจน	3.61	0.49	มากที่สุด
3.4 เกณฑ์การประกวดคัดเลือกมีความชัดเจน และมีความเหมาะสม	3.48	0.61	มาก
3.5 รูปแบบการนำเสนอของ อสม.มีความเหมาะสม	3.33	0.69	มาก
3.6 คณะกรรมการได้อธิบายขั้นตอน ข้อกำหนด เกณฑ์ต่างๆ รวมถึง อธิบายและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ อสม. อย่างเข้าใจ ครบถ้วน	3.48	0.59	มาก
3.7 คณะกรรมการตัดสิน มีความยุติธรรม โปร่งใส เป็นกลาง	3.45	0.85	มาก
รวม	3.48	0.46	มาก

ความคิดเห็นต่อโครงการของกลุ่มตัวอย่างด้านผลลัพธ์ของโครงการโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.36, S.D = 0.60$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อสม.ที่เข้ารับการคัดเลือกมีผลงานโดดเด่นเป็นที่ยอมรับ และการประกวดมีประโยชน์ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง อสม.และทันตบุคลากร มีค่าสูงที่สุดในระดับที่เท่ากัน ($\bar{x} = 3.42, S.D = 0.68$) รองลงมา อสม.ที่เข้าประกวดคัดเลือก สามารถเป็นแกนนำด้านทันตสุขภาพได้ ($\bar{x} = 3.41, S.D = 1.01$) และ อสม. ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ สามารถดูแลช่องปากได้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย ($\bar{x} = 3.41, S.D = 0.70$) ตามลำดับ (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง ที่มีความคิดเห็นต่อโครงการด้าน กระบวนการดำเนินโครงการ

ความคิดเห็นต่อโครงการ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{x}	S.D	แปลผล
4. ผลลัพธ์ของโครงการ			
4.1 เป็นโครงการที่ตอบสนองแก้ปัญหาทันตสุขภาพในระดับชุมชนได้	3.26	0.77	มาก
4.2 เป็นโครงการที่ช่วยกระตุ้นและให้กำลังใจ อสม.ปฏิบัติงานทันตสุขภาพในชุมชนมากขึ้น	3.38	0.78	มาก
4.3 อสม.ที่เข้าประกวดคัดเลือก สามารถเป็นแกนนำด้านทันตสุขภาพได้	3.41	1.01	มาก
4.4 อสม. ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ สามารถดูแลช่องปากได้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย	3.41	0.70	มาก
4.5 อสม.ที่เข้ารับการคัดเลือกมีผลงานโดดเด่นเป็นที่ยอมรับ	3.42	0.68	มาก
4.6 การประกวดมีประโยชน์ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง อสม.และทันตบุคลากร	3.42	0.68	มาก
4.7 การประกวดคัดเลือกจะช่วยให้เพิ่มจำนวน อสม.หันมาปฏิบัติงานด้านทันตสุขภาพในชุมชนมากขึ้น	3.30	0.72	มาก
4.8 เป็นโครงการที่จะช่วยค้นหา คัดเลือก อสม.ที่มีความรู้ความสามารถด้านทันตสุขภาพ และมีคุณภาพได้อย่างแท้จริง	3.33	0.66	มาก
4.9 ภาพรวมท่านพึงพอใจต่อการประกวดคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ	3.32	0.59	มาก
รวม	3.36	0.60	มาก

8.สรุปและข้อเสนอแนะ (สรุปสาระสำคัญของผลการศึกษา และข้อเสนอแนะอย่างสั้น รัดกุม ชัดเจน)

การรับรู้/การมีส่วนร่วม พบว่า ส่วนใหญ่มีบทบาทเป็นผู้ประสานงานร้อยละ 83.3 เป็นที่ปรึกษา/ชี้แจงกระบวนการ/เกณฑ์การคัดเลือกร้อยละ 40.9 เป็นกรรมการคัดเลือกร้อยละ 18.2 และอื่นๆ ร้อยละ 9.1 การได้รับการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงาน พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณ ร้อยละ 83.3 จากหน่วยงานกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (สบส.) ร้อยละ 56.1 จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ร้อยละ 48.5 และจากหน่วยงานอื่นๆ ร้อยละ 4.5 ความเพียงพอของงบประมาณ ร้อยละ 50.9 โดยงบประมาณที่คิดว่าเพียงพอ ส่วนใหญ่คิดว่าควรอยู่ระหว่าง 10,000 – 30,000 บาท ร้อยละ 79.2 ในส่วนคู่มือหลักสูตรการอบรม อสม.เชี่ยวชาญ ด้านทันตสุขภาพ (เล่มสีม่วง) พบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่ได้รับคู่มือ ร้อยละ 80.0 ไม่ได้รับคู่มือ ร้อยละ 13.8 คู่มือที่ได้รับส่วนใหญ่นำมาใช้ประกอบการดำเนินงานคัดเลือก ร้อยละ 73.4 และไม่ได้ใช้ ร้อยละ 26.6 เหตุผลที่ไม่ใช้คู่มือส่วนใหญ่เป็นเพราะไม่ได้รับคู่มือ ร้อยละ 35.3 ไม่ทราบว่าคู่มือ ร้อยละ 23.5 และใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (สบส.) ร้อยละ 11.8 ตามลำดับ จังหวัดในความรับผิดชอบมี อสม.เข้ารับการคัดเลือกไม่ครบทุกอำเภอ ร้อยละ 57.6 สำหรับปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลให้โครงการการคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพปี 2561 ประสบผลสำเร็จ ส่วนใหญ่ตอบว่า ปัจจัยด้านผลงานของอสม. ร้อยละ 47.0 รองลงมาด้านทันตบุคลากร (พี่เลี้ยง) ร้อยละ 30.3 และด้านนโยบาย ด้านความต้องการประกวดของ อสม. เท่ากัน ร้อยละ 9.1 ตามลำดับ

ด้านบริบทโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.25$, S.D = 0.61)เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เป็นโครงการที่สอดคล้องโดยตรงกับนโยบายสาธารณสุขมูลฐานของกระทรวงสาธารณสุข มีค่าสูงสุด ($\bar{x} = 3.38$, S.D = 0.60) ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.24$, S.D = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า จังหวัดมีการจัดตั้งคณะทำงานประสานงาน การคัดเลือก อสม.ดีเด่น อย่างชัดเจน มีค่าสูงสุด ($\bar{x} = 3.64$, S.D = 0.52) ด้านกระบวนการดำเนินโครงการ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.48$, S.D = 0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กระบวนการคัดเลือก มีการกำหนดขั้นตอน รายละเอียดการประกวดอย่างเป็นระบบชัดเจน มีค่าสูงสุด ($\bar{x} = 3.61$, S.D = 0.49) ด้านผลลัพธ์ของโครงการ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.36$, S.D = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อสม.ที่เข้ารับการคัดเลือกมีผลงานโดดเด่นเป็นที่ยอมรับ และการประกวดมีประโยชน์ทำให้เกิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง อสม.และทันตบุคลากรมีค่าสูงสุด ในระดับที่เท่ากัน ($\bar{x} = 3.42$, S.D = 0.68) สำหรับภาพรวมท่านพึงพอใจต่อการประกวดคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.32$, S.D = 0.59)

อภิปรายผล

การได้รับคู่มือหลักสูตรการอบรมอสม.เชี่ยวชาญด้านทันตสุขภาพ (ปี2559เล่มสีม่วง) พบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่ได้รับคู่มือ ร้อยละ 80.0 ไม่ได้รับคู่มือ ร้อยละ 13.8 คู่มือที่ได้รับส่วนใหญ่นำมาใช้ประกอบการดำเนินงานคัดเลือก ร้อยละ 73.4 และไม่ได้ใช้ ร้อยละ 26.6 เหตุผลที่ไม่ใช้คู่มือส่วนใหญ่ เพราะไม่ได้รับ คู่มือ ร้อยละ 35.3 เนื่องมาจากทางสำนักทันตสาธารณสุขจัดส่งคู่มือไปที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และให้ ทันตบุคลากรแจกจ่ายคู่มือให้กับพื้นที่ต่อไป ทำให้บางพื้นที่ไม่ได้รับ ประเด็นไม่ทราบว่ามีคู่มือ ร้อยละ 23.5 เนื่องด้วยผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนอาจจะไม่เคยเห็นคู่มือหลักสูตรอบรม อสม.เชี่ยวชาญ ด้าน ทันตสุขภาพ จึงทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าไม่มีคู่มือ ทางสำนักทันตสาธารณสุขมีการเผยแพร่ผ่านเวป ไซต์ของสำนักทันตสาธารณสุข แต่ผู้รับผิดชอบอาจจะไม่ทราบ และใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากกรมสนับสนุน บริการสุขภาพ (สบส.) ร้อยละ 11.8 ตามลำดับ ซึ่งในคู่มือของ สบส.จะระบุเกณฑ์การคัดเลือกในภาพรวมของ 11 สาขา ดังนั้นผู้รับผิดชอบงาน อสม.จะใช้เกณฑ์จากเอกสารแนวทางและหลักเกณฑ์การคัดเลือกและ ประเมินผลงาน อสม.ดีเด่น อสม.ดีเยี่ยม อสม.ดีเยี่ยมอย่างยิ่ง ดังนั้นสำนักทันตสาธารณสุขในฐานะผู้ริเริ่ม เพิ่ม กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ออนไลน์ ผ่านเครือข่ายทันตบุคลากร ผู้รับผิดชอบงานอสม. ของจังหวัดเพื่อเพิ่มการ เข้าถึงและการนำคู่มือไปใช้ เผยแพร่คู่มือหลักสูตรผ่านเวปไซต์และประชาสัมพันธ์ หากมีงบประมาณอาจจะ ผลิตสื่อคู่มือเพิ่ม เพื่อส่งมอบให้กับสำนักงานสาธารณสุขสนับสนุนในพื้นที่ต่อไป

การนำคู่มือไปใช้ จากการตอบแบบสอบถามเชิงปริมาณ พบว่า ข้อดี คือ มีเกณฑ์ที่ชัดเจน ข้อเสียคือ มีจำนวนข้อและรายละเอียดปลีกย่อยมาก ทำให้บางข้อ อสม.ยังทำได้ไม่ครอบคลุม จากข้อมูลนี้ คณะกรรมการต้องนำไปพิจารณาอีกครั้งเพื่อปรับให้ตรงกับความต้องการของพื้นที่และผู้ใช้เกณฑ์การคัดเลือก

การส่ง อสม.เข้าคัดเลือก จังหวัดในความรับผิดชอบมี อสม. เข้ารับการคัดเลือก ส่วนใหญ่ไม่ครบทุก อำเภอ ร้อยละ 57.6 ครบทุกอำเภอ ร้อยละ 34.8 และไม่แน่ใจ ร้อยละ 4.5 เนื่องด้วยเป็นสาขาใหม่ และ อสม. ที่สนใจสาขานี้ยังมีน้อยและผลงานยังไม่เป็นที่ประจักษ์ จึงส่งผลให้ผู้เข้ารับคัดเลือกไม่ครบทุกอำเภอ แนวทาง ยังนำไปปฏิบัติได้ไม่ครบถ้วนครอบคลุม เนื่องจากยังใหม่สำหรับการเก็บผลงานเชิงประจักษ์ จึงต้องใช้ ระยะเวลาในการดำเนินงานคัดเลือกและวางแผนการคัดเลือก อสม.ในปีต่อไป และศึกษาไปข้างหน้าถึงความ แตกต่างของความครบถ้วน และผลักดันให้ทันตบุคลากรตระหนักและให้ความสำคัญกับอสม.ซึ่งเป็นกำลัง สำคัญในการทำงานชุมชน **ข้อเสนอแนะ** กรมอนามัย ควรผลักดันให้ทันตบุคลากรตระหนักในการคัดเลือก 2) ควรมีการลงพื้นที่ดูผลงานเชิงประจักษ์และนวัตกรรม และควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเขต สุขภาพ/ภาค

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลเกณฑ์การคัดเลือก อสม.ดีเด่น สาขาทันตสุขภาพ เพื่อพิจารณาว่ามีความเหมาะสมกับการคัดเลือก บริบทของพื้นที่ ความยากง่าย ความยั่งยืนในการคัดเลือก โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกคณะกรรมการทุกระดับ ผู้รับผิดชอบงาน อสม. พี่เลี้ยง ลงเยี่ยมพื้นที่ เพื่อร่วมกันปรับปรุงเกณฑ์ให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม และนำเสนอผู้เกี่ยวข้องต่อไป และการชี้แจง ชักชวนความเข้าใจให้ตรงกันในทีมคณะกรรมการ ผู้รับผิดชอบงานอสม.สาขาทันตสาธารณสุข ทันตบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการนี้

เอกสารอ้างอิง

1. ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก. ความเป็นมาวัน อสม.แห่งชาติ: บนเส้นทางเกียรติยศ "20 มีนา วันอาสาสมัครสาธารณสุขแห่งชาติ" [อินเทอร์เน็ต].2562 [เข้าถึงเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2562]. เข้าถึงได้จาก <https://1th.me/LZ8M>
2. ระบบสารสนเทศงานสุขภาพภาคประชาชน กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน: รายงานตาราง อสม. จำแนกตามเพศ. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2562]. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaiphc.net/phc/phcadmin/administrator/Report/OSMRP00001.php>
3. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. แนวทางการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนประจำปีงบประมาณ 2561 [อินเทอร์เน็ต].2561[เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2562]. เข้าถึงได้จาก http://hss.moph.go.th/fileupload_doc/2017-04-28-35-17-8099979.pdf
4. สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือหลักสูตรการอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชียงใหม่ สาขาทันตสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์; ๒๕๖๑